

ETT VERKTYG

BÄTTRE FÖRETAG

FÖR EN BÄTTRE MILJÖ

◆ Miljömål för ständig förbättring.....	3
◆ Goda exempel.....	6
◆ Inköp.....	12
◆ Kemikalier.....	14
◆ Energi.....	16
◇ Uttagbar checklista.....	17
◆ Transporter.....	22
◆ Buller.....	24
◆ Luft.....	26
◆ Vatten och avlopp.....	28
◆ Mark.....	30
◆ Avfall.....	32
◆ Natur och Kulturmiljö.....	34

Text med inspiration från Länsstyrelsen Västra Götaland och Länsstyrelsen Västernorrland

Grafisk form & layout:

Peter Otter & Dino Karic, Hellesø Photography, www.helleso.com

Tryckeri:

Gävle Offset

Omslagsbild:

Terje Hellesø

Bilder där ej annat anges:

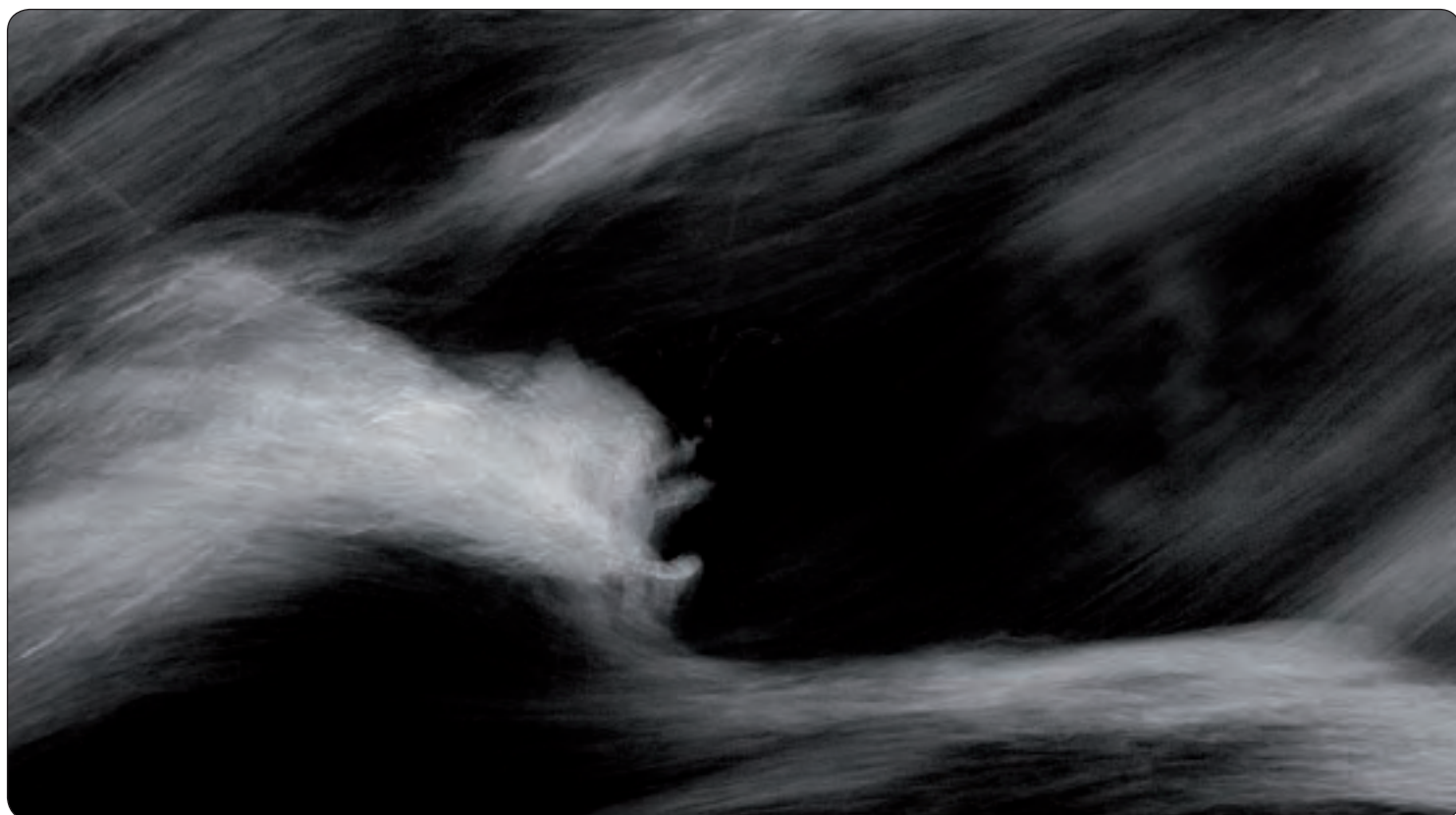
Tord Carlsson

Utgivare:

ALMI Företagspartner Gävleborg AB i samarbete med Länsstyrelsen Gävleborg

Länsstyrelsen
Gävleborg

...för ständig förbättring

Så använder du den här broschyren

Den här broschyren är tänkt att inspirera till ett framåtblickande, långsiktigt miljöarbete i ditt företag!

Den är en handbok och ett verktyg för att utveckla företaget. Vi ger exempel på områden där det ger stor effekt för företaget att vidta åtgärder.

I mitten finns en checklista med frågor inom dessa områden som du kan riva ut och använda för att göra en genomgång av ditt företag och få tips på effektiva åtgärder.

Tips: Spara broschyren och ta fram den när det är dags att arbeta med dessa olika områden.

Företagets miljöarbete – en vinstfaktor

De miljökrav som svenska företag lever under innebär inte bara behov av insatser – de ger även nya möjligheter. Detta gäller både på intäktssidan – allt fler kunder väljer företag som uppfyller miljökraven – och på kostnadssidan. Dessutom vill numera även aktieägare, anställda och andra intressenter att företagen ska ta sitt miljöansvar. Därför blir ständig förbättring av företagets miljöarbete en allt viktigare företagsekonomisk drivkraft.

Vinsterna av ett planerat och långsiktigt miljöarbete kan räknas i:

Ökad attraktivitet på marknaden

- Nya kunder – kunderna vill ha leverantörer som tar ansvar för miljön
- Nöjda kunder som kommer tillbaka
- Ökad trovärdighet som ger nya möjligheter till marknadsföring
- Ökad attraktivitet på aktiemarknaden

Fler idéer och nya möjligheter

- Utveckling av företaget genom att ta vara på nytänkande och kreativitet
- Nya produkter, varor och tjänster
- Större möjligheter att nå nya marknader

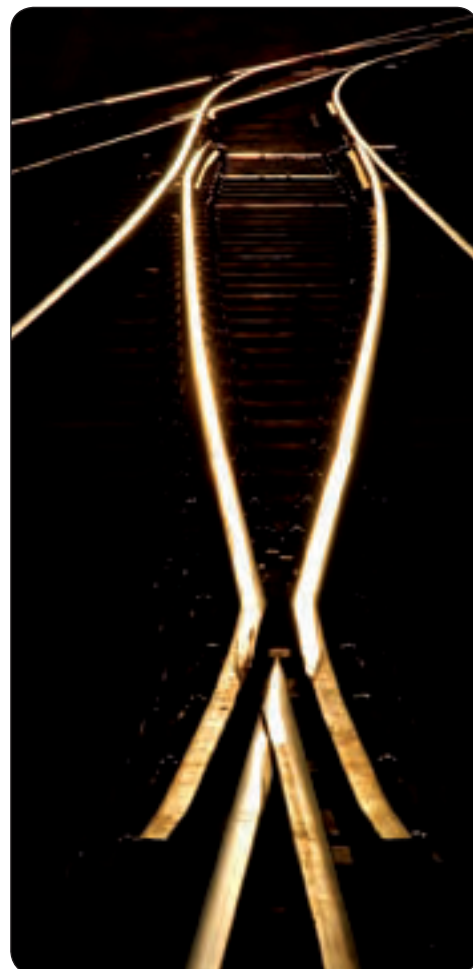
Lägre kostnader och högre effektivitet

- Minskade skaderisker för hälsa och miljö
- Effektivare användning av energi och material
- Lättare att locka kompetent personal
- Ökad motivation och trivsel bland personalen

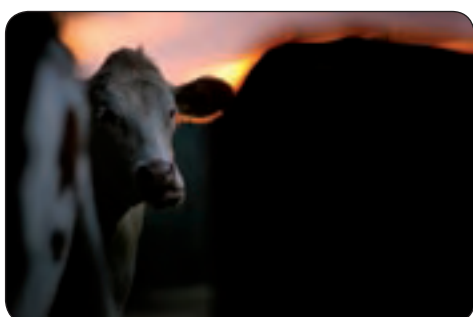
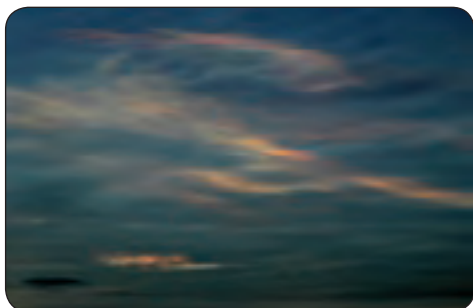
Bättre kontroll på det egna miljöarbetet

- Bättre kontakt med myndigheter
- Enklare att följa aktuell lagstiftning
- Bättre förutsättningar att klara framtida miljölagstiftning och omvärldskrav
- Enklare att möta kunders krav
- Ökad kunskap

Antalet företag som arbetar med miljöfrågor i någon form ökar ständigt. I detta arbete är miljöledningssystem i någon form ett av de viktigaste verktygen som kommit fram under senare år. Nästan vart tredje småföretag i Sverige arbetade år 2002 med att sätta upp och nå miljömål. Sedan 1999 finns också miljömål för Sverige som nation. Den här broschyren vill inspirera till och visa hur de nationella och regionala miljömålen kan användas i ditt företags miljöarbete.

Foton: Terje Hellesø

Nationella och regionala miljömål

Sveriges riksdag har antagit sexton nationella miljömål. Syftet med dessa är att vi ska kunna lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Detta innebär att vi måste genomföra en rad åtgärder fram till år 2020. Till dessa miljömål finns även en rad delmål vilka siktar på att vara uppfyllda år 2010.

De sexton nationella miljömålen är:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Utifrån de nationella miljömålen har länen arbetat fram regionala miljömål. Många kommuner har i sin tur tagit fram lokala miljömål.

Miljömålen ska fungera som riktmärken för miljöarbetet. Ansvaret för att uppfylla miljömålen har fördelats på alla delar av samhället. Företag, myndigheter och andra organisationer inom olika samhällssektorer ska ta ansvar för miljöfrågor inom sina verksamhetsområden.

Miljömålen underlättar företagens miljöarbete

Vare sig ditt företag är litet eller stort, miljöcertifierat eller inte, är det bra att känna till miljömålen.

Ökad kunskap ger ökad förståelse. Miljömålen ger dig ständigt uppdaterad kunskap om miljösituationen i länet och landet – ett bra stöd när du sätter upp interna miljömål för din verksamhet.

Miljöcertifiering är ett konkurrensmedel. Även företag utan certifierade miljöledningssystem kan genom att använda miljömålen få hjälp att möta miljökrav från såväl kunder som myndigheter. Miljömålen kan hjälpa företaget att slå fast en tydlig inriktning på miljöarbetet. Sverige är det land i världen som har flest miljöcertifierade företag per miljon invånare. Av konkurrensskäl är det viktigt att svenska företag ligger bra till när det gäller miljöcertifiering.

Miljömålen vägleder myndigheterna. Miljömålen ska vara vägledande vid myndigheternas tillämpning av miljöbalken och andra lagar som är knutna till miljöbalken.

Mål, tips och förslag

Med den här broschyren vill vi ge dig ett verktyg som kan användas i ditt företags miljöarbete som därmed bidrar till de regionala och nationella miljömålen. Varje kapitel innehåller förslag till åtgärder och förslag till mätbara interna miljömål för ditt företag. Förslagen anknyter till de regionala och nationella miljömålen. Du får också tips på hemsidor där du kan söka mer information.

Lycka till i miljöarbetet!

Miljömål för hållbar utveckling

Miljömålen anger det tillstånd i den svenska miljön som är långsiktigt ekologiskt hållbart. Målen utgår från den miljöpåverkan som naturen tål.

Hållbar utveckling:

En hållbar utveckling är "en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov". Förutom en ekologisk dimension finns också en social och en ekonomisk dimension av hållbar utveckling.

Grundläggande värden:

Arbetet med att nå miljömålen utgår från fem grundläggande värden:

- Människors hälsa
- Den biologiska mångfalden och naturmiljön
- Kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena
- Ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga
- En god hushållning med naturresurserna

Åtgärderna:

Tre åtgärdsstrategier är vägledande i arbetet med att nå miljömålen:

- Effektivisering av energianvändning och transporter
- Giftfria och resurssnåla kretslopp
- Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö

Här finns miljömålen!

Miljömålsportalen www.miljomal.nu

Miljömålsportalen är Sveriges officiella portal för de sexton nationella miljömålen. Här hittar du alla nationella miljömål och delmål, liksom bakgrundsfakta, data för uppföljningsindikatorer och bedömningar om målen kommer att nås. På portalens länssidor kan du följa utvecklingen på regional nivå och hitta uppgifter för samtliga län. Via Miljömålsportalen kan du även beställa rapporter och informationsmaterial.

Länsstyrelsen

www.x.lst.se

<http://www.x.lst.se/x/amnen/Miljomal>

(Här hittar du information om arbetet med de regionala miljömålen)

ALMI Företagspartner Gävleborg AB ger kostnadsfri grundläggande rådgivning och förmedlar kontakter till rätt kompetens

www.almi.se

<http://www.gavleborg.almi.se>

Hållbarhetsrådets hemsida ger information om hållbar utveckling

<http://www.hallbarhetsradet.se>

Foto: Terje Hellesø

Daniels Tips

...för att starta miljöarbetet

- Skapa en miljöpolicy. Utgå från hur det är. Ljug inte för er själva. Anpassa nivån efter ambitionerna. En miljöpolicy är även ett bra hjälpmedel vid kommande upphandlingar.
- Ta reda på de 2-3 områden där företagets miljöpåverkan är störst. Se vad ni kan göra för att minska dem.
- Att tänka miljövänligt kräver ingen certifiering. Men vill man sen gå vidare att certifiera sig finns hjälp att få, t.ex. från andra företag som certifierat sig. Stöd på vägen kan man få från ALMI företagspartner.

Rensam Städ

Miljöcertifieringen blev ett lyft för företaget, säger Daniel Hammarsten som är en av de drivande bakom miljöfrågorna i Rensam städ och fastighetsservice. Företaget finns i Söderhamn men jobbar i hela Hälsingland, med städning inom industri och offentlig sektor samt trädgård och fastighetsservice.

När företaget drog igång certifieringsarbetet för drygt 2 år sedan trodde de att de skulle få fler kunder och en bättre ekonomi. Efter certifieringen enligt ISO 14001 i slutet av 2005 börjar de kunna se resultatet av arbetet.

-Vi fick ordning och reda, en engagerad och delaktig personal samt förenklingar vid upphandling säger Lennart Hammarsten, vd för företaget. Det har underlättat vår vardag. Om det har gett oss bättre ekonomi är svårt att säga då vi inte vet var vi varit utan certifieringen, men det är starkt att komma ut till kunden och visa att man är certifierad. Det ger en seriös framtoning och visar att vi jobbar långsiktigt. Det känns som om det ger en del konkurrensfördelar och att vi får vara med på fler upphandlingar. Så visst är vi nöjda, fortsätter han.

Företagets största miljöpåverkan är transporter och kemikalieförbrukning.

Konkret har arbetet lett till att företaget bytt ut sin bilpark till dieseldrivna fordon i miljöklass 2005.

En kemikaliegrupp med uppgifter att skapa rutiner för inköp och lagring har också inrättats. Än så länge har inte arbetet satt sig men vi jobbar framåt, säger Daniel. På önskelistan för kommande miljöprojekt står att utbilda personalen i eco-driving och skapa rutiner för dosering av kemikalier för att minska förbrukningen.

Ekonomiskt kan vi spara pengar på att vara miljömedvetna fortsätter Daniel. De nya bilarna har en lägre förbrukning och med sparsam körning/ecodriving borde vi kunna sänka förbrukningen lite till, fyller Lennart i.

Kan vi dessutom få ner kemikaliförbrukning finns mer att spara.

Och miljöarbetet har också fått uppmärksamhet. Nyligen fick man Centerns miljöpris. Det är kul att någon har uppmärksammat vårt arbete och tycker att det vi gjort är bra, avslutar Daniel.

”Ekonomiskt kan vi spara pengar
på att vara miljömedvetna”

Daniel Hammarsten

Naturens Bästa

...är ett kvalitetsmärke för ansvarsfull ekoturism i Sverige. Bakom märkningen står Svenska Ekoturismföreningen, Svenska Naturskyddsföreningen och VisitSweden.

www.naturesbasta.com

Den Gröna Nyckeln

...är en internationell miljöcertifiering för företag inom turistbranschen.

www.green-key.org

I Sverige ansvarar Håll Sverige Rent för Den Gröna Nyckeln.

www.hsr.se

Vargas Vildmarkslodge

- Att driva en sådan här verksamhet blir som en livsstil både på gott och ont. Det är svårt att veta när man jobbar eller har fritid. Men det är ett skönt liv, vi bor enkelt men känner oss privilegierade som får leva så här, säger Håkan Vargas Sundberg som tillsammans med sin fru Eva driver Vargas Vildmarkslodge.

Vi träffas en solig sommareftermiddag på Vargas Vildmarkslodge i storskogarna mellan Åmot och Alfta. Eva går och småpysslar och Håkan bygger på ett björngömsle en bit bort på en myr men kommer snart ner från skogen. Det nya gömslet ska bli det bästa björngömslet i Norden. Luktfrött och ljud- och ljusisolerat, samt bekväm plats för 8 personer, säger Håkan. Dessutom är det gott om björn, så chanserna att se björn kommer att bli mycket stora.

Sedan 2003 är konferensverksamheten kvalitetsmärkt enligt Naturens Bästa. Den certifieringen är ett gott betyg för verksamheten och stärker företagets konkurrenskraft. Vi har ända sedan starten jobbat med miljön i fokus, berättar Eva. I botten är vår verksamhet även certifierad enligt Den Gröna Nyckeln. Certifieringen av konferensverksamhet enligt Naturens Bästa var tidskrävande, och vi har lagt ner mycket jobb på att bl.a. inventera närområdena och ta fram resmålsanalyser, säger Eva. Det var tufft men samtidigt det bästa som vi gjort, fyller Håkan i. Arbetet gav en bra genomgång av företaget och vad som finns i omgivningarna gällande både natur och kultur. Dessutom får vi ett starkt nätverk med andra entreprenörer och bra marknadsföring genom Naturens Bästa.

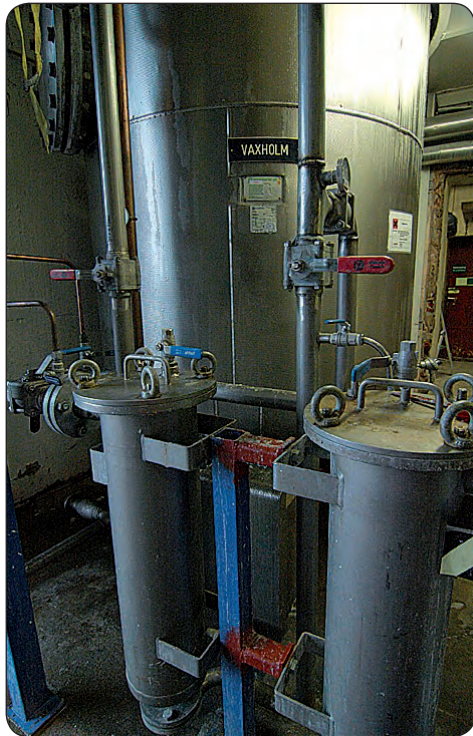
Just nu jobbar vi i slutfasen för att få vår "björnskådning" kvalitetsmärkt med Naturens Bästa. Det kommer att underlätta marknadsföringen - särskilt utomlands, då vi tror att ungefär 75 procent av besökarna till björnupplevelsen kommer att vara utländska turister.

”-Vi har ända sedan starten jobbat med miljön i fokus”

Eva Vargas Sundberg

Marenordic

Anders Skoglund som är verksamhetssystemansvarig på Marenordic i Kilafors, berättar:

Att driva miljöarbete i företaget är som att köra sparsamt, ecodriving. Det handlar om planering! Man måste ha bra kontakt med kunderna så att man kan bromsa och gasa i tid och undviker tvära kast. På så sätt sparar man resurser, tid och pengar.

Företaget har arbetat aktivt med miljöfrågorna sedan början av 90-talet. Då hade lagkrav på bl.a. utsläpp och miljötillstånd för verksamheten ställts och även kunderna började fråga efter miljöredovisning. Kunderna inom pappersindustrin hade själva fått börja arbeta aktivt med sin miljöpåverkan och då kom kravet på underleverantörerna som nästa naturliga steg. Miljöarbetet är nödvändigt för att överleva säger Anders.

I miljöarbetet involveras alla anställda för att förstå hur de påverkar miljön och numera arbetar de aktivt och med god kontroll och styrning av processerna.

De utsläpp som Marenordic har villkor för i sitt miljötillstånd ligger idag långt under gränsvärdena. Det har de uppnått genom att trimma processerna, byta metod och de mäter noga för att kunna följa utvecklingen.

Marenordic tjänar pengar på sitt miljöarbete genom att tänka som en smålänning, säger Anders Skoglund. – Vi arbetar med miljön och gör det vi kan i vår verksamhet för vår egen skull, och vi är nöjda när tillsynsmyndigheten tycker att det vi gör är bra och vi kan visa upp bra värden för dem och intresserade kunder. Vi använder också miljöarbetet i vår marknadsföring och är certifierade både inom miljö och kvalitet, ISO 14001:2004 och ISO 9001:2000, och lämnar EMAS-redovisning.

”-Att driva miljöarbete i företaget är som att köra sparsamt, ecodriving. Det handlar om planering!”

Anders Skoglund

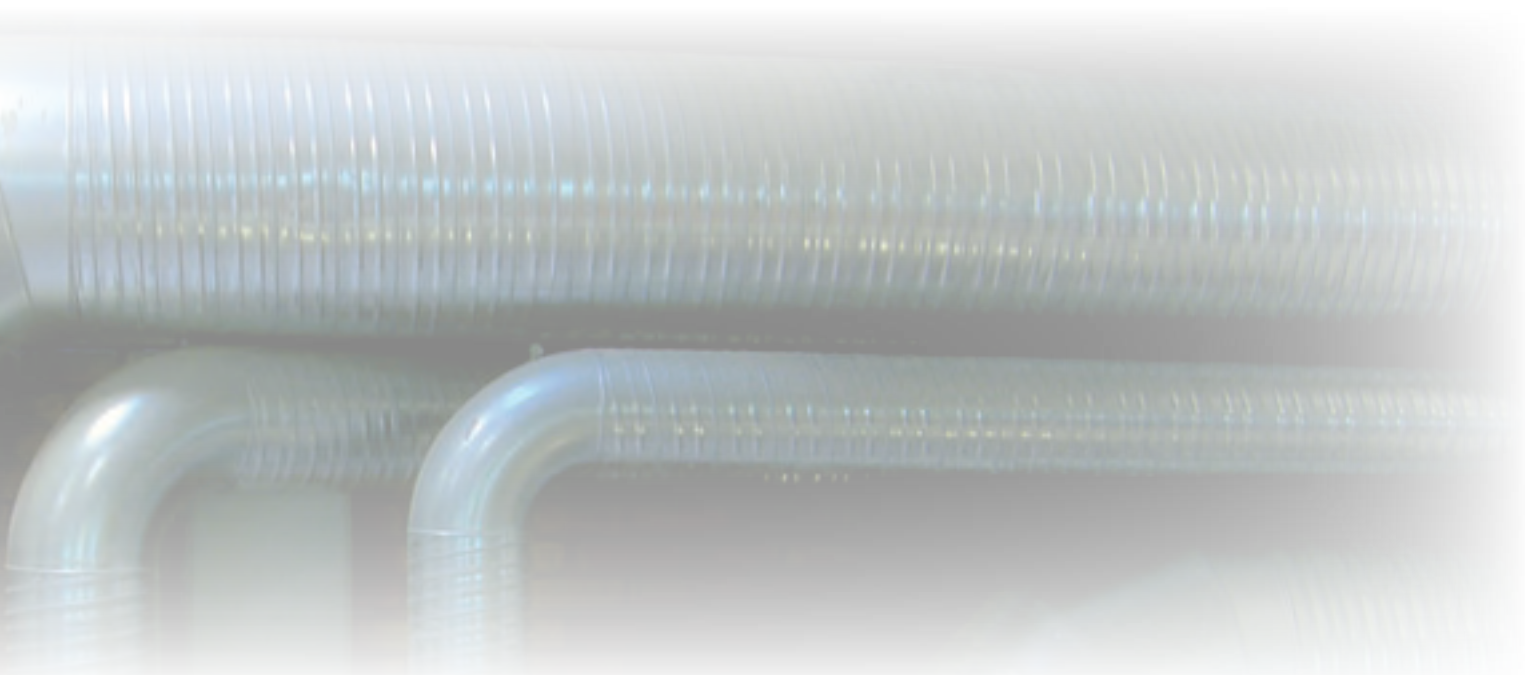
När det gäller energi har Marenordic genom intrimning och kontroll och genom att utnyttja restvärmen från produkterna för att värma upp lokalerna kunnat minska sin elförbrukning per ton produkt så att den idag är 1/3 av vad den var år 2000. Även oljeförbrukningen per ton har minskat drastiskt. Det handlar om finslipning och trimning, styrning och regelbunden god service. Det ska vara lätt att styra så att inget körs på "tomgång" eller står och drar el när det inte behövs, det kan man göra via datorstyrning idag.

Anders råd för att

...förbättra sin miljöpåverkan är att arbeta med det som är bra för företagets utveckling:

- Trimma processerna och ta kontroll över vad som "pyser ut".
- Att sluta systemen så att så lite som möjligt –utom produkter – lämnar verksamheten är smart!
- Återför värme, släpp inte ut produkter med avloppsvattnet, återanvänd och återvinn!

Läs mer!

- Bra Miljöval
www.snf.se/bmv
- Byggsektorns avveckling av farliga ämnen
www.bastaonline.se
- EU-blomman
www.blomman.nu
- FSC-certifieringen av skog
www.fsc-sverige.org
- KRAV
www.krav.se
- Naturskyddsföreningen
www.snf.se
(under Handla miljövänligt)
- Svanen
www.svanen.nu
- TCO-märkningen av kontorsutrustning
www.tcodevelopment.com
- Verkttyg för ekologisk hållbar upphandling
www.eku.nu

Inköp

Inköparen har en nyckelroll i företagets miljöarbete och kan utöva stort inflytande på marknaden. När efterfrågan på miljöanpassade varor och tjänster ökar, så ökar också utbudet.

Ju större kund desto större påverkan, men varje inköpare gör viktiga val och många inköp ger tillsammans en stor drivkraft.

Både privata och offentliga konsumenters makt banar väg för miljöanpassade varor och tjänster. Genombrott för klorfritt papper, ökad ekologisk livsmedelsproduktion och freonfria kylskåp är några exempel.

Miljöanpassade inköp kan ge sänkta kostnader genom bättre hushållning med till exempel material och minskade risker.

Vad kan ditt företag göra?

Ett företag köper in många olika varor och tjänster, allt ifrån råvaror till resor. Var är möjligheterna att minska miljöpåverkan störst?

- Kartlägg hur och hur ofta inköpen görs. Vilka mer miljöanpassade alternativ finns? Vem ansvarar för olika inköp? Vad ger störst miljönytta genom miljökrav på inköpen? Samordna kraven på era inköp.
- För vanliga inköp som i stort sett alla företag gör (el, kontorsmaterial, datorer med mera) är det ofta enklast att kräva miljömärkning.
- Vid inköp som är specifika för just ert företag, samarbeta nära med leverantören: Går det att använda återvunnet material? Går det att använda material som har mindre miljöpåverkan?
- Ställ miljökrav vid inköp av transporter, energi, kemikalier.

Förslag till miljömål för ditt företag

- Senast år x införa inköpsregler och rutiner för samordnade inköp.
- Senast år x utbilda inköparna i miljöanpassad upphandling.
- Bjuda in till samtal med de x största leverantörerna om hur miljöpåverkan från deras varor/tjänster kan minska och följa upp senast tidpunkt x.

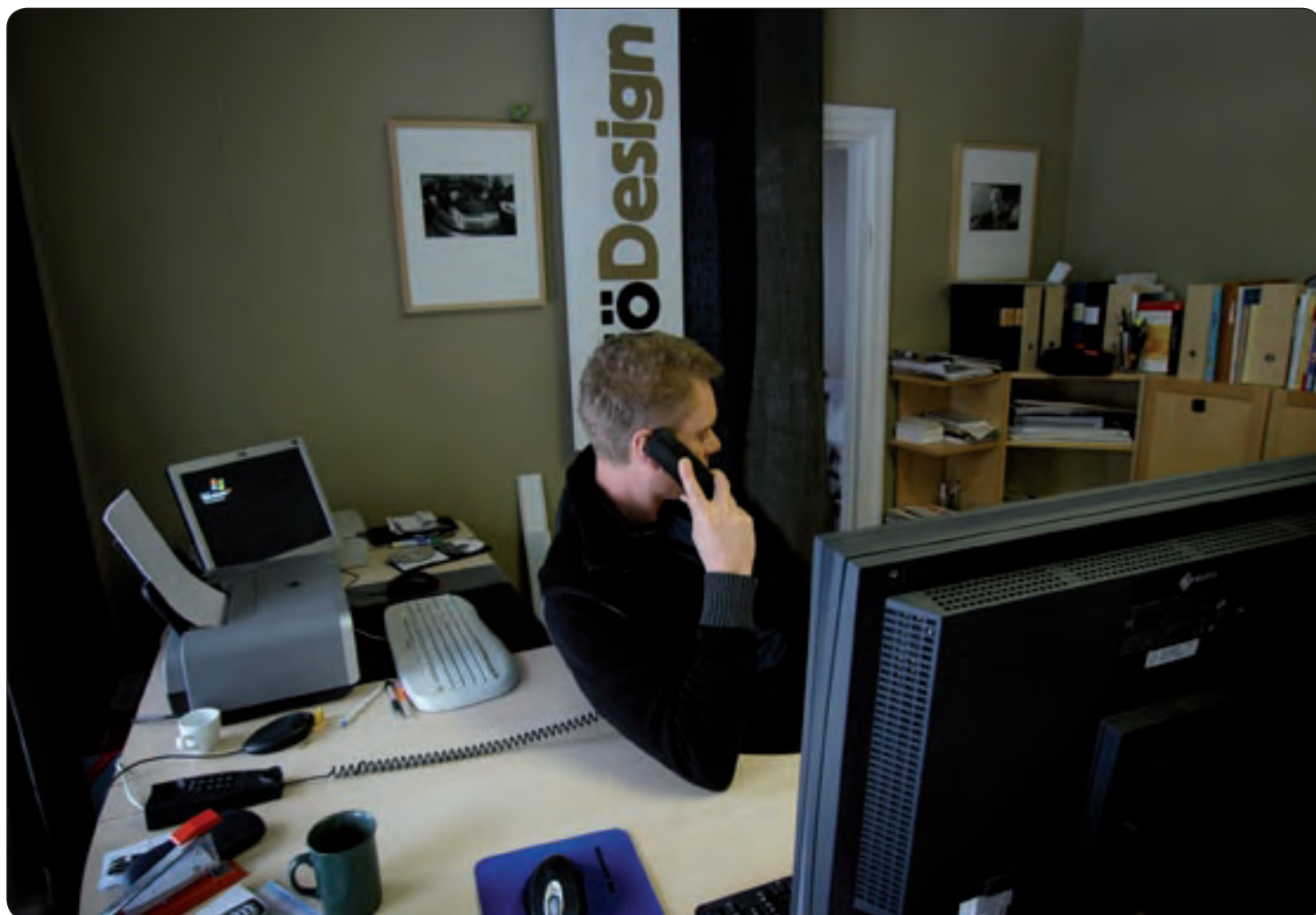

Foto: Malin Hellesø

Foto: Malin Hellesø

Foto: Terje Hellesø

Kemikalier

Kemiska produkter tillverkas och används i allt större antal och mängder. För att vi ska kunna åstadkomma en giftfri miljö är det viktigt att förbättra kunskapen om vilka kemiska ämnen som finns i de varor som säljs på marknaden. En del kemiska ämnen är hälso- och/eller miljöfarliga. De kan till exempel framkalla cancer och ansamlas i näringskedjorna. Ämnena sprids från produkter när dessa tas fram, används och när de blir avfall.

Vad kan ditt företag göra?

- Kartlägg företagets kemikalieanvändning.
- Gör en kemikalieförteckning och mät den årliga förbrukningen.
- Se till att ni har kunskap om hälso- och miljöskadlighet hos de kemikalier ni använder. Ersätt farliga kemikalier med mindre farliga. Samarbeta med leverantörerna för att finna alternativ.
- Utveckla produktionsprocessen så att den kan ske helt utan eller med mindre miljö- och hälsofarliga kemikalier.
- Utred om användning av kemiska produkter kan ersättas med annan metod.
- Miljöanpassa produkten så att den går att använda, återanvända och/eller återvinna utan risk för spridning av miljö- och hälsofarliga kemikalier.
- Se till att alltid få aktuella och kompletta säkerhetsdatablad på svenska för de kemiska produkter ni köper in. Kräv information om vad som ingår även i andra inköpta varor för att få reda på vilka farliga ämnen som eventuellt ingår i varan.
- Utarbeta rutiner för säker hantering och förvaring av kemikalier och farligt avfall. Ha förvaringskärlen invallade och undvik golvbrunnar. Märk förpackningar och kontrollera att de är hela och tillslutna.
- Se till att alla uttjänta produkter, kemikalier och rester omhändertas på rätt sätt
- Informera och utbilda personalen och ta vara på deras erfarenhet och förbättringsförslag.

”En del kemiska ämnen är hälso- och/eller miljöfarliga. De kan till exempel framkalla cancer och ansamlas i näringskedjorna.”

Foto: Terje Hellesø

Exempel på miljömål för ditt företag

- Minska kemikalieanvändningen per produkt (eller annat nyckeltal) med x % till år x.
- Minska antalet kemikalier som används med x %.
- Gör specifika mål för särskilda ämnen som ska bytas ut, t.ex. krom eller bly.
- Få ner antalet tillbud/olyckor orsakade av spill eller utsläpp av kemikalier, som till exempel olja, med x procent per år.

Läs mer!

- Egenkontroll (SFS 1998:901)
www.naturvardsverket.se
(på Lag & Rätt »Tillsyn och egenkontroll)
- Kemikalieinspektions föreskrifter
(KIFS 1998:8)
www.kemi.se
- Miljöanpassning av vissa kemiska produkter
www.gronkemi.nu
- PRIO, verktyg för kemikalieval
www.kemi.se/prio
- Smörjfetter och hydraulvätskor
www.sp.se
(sök på respektive ord)

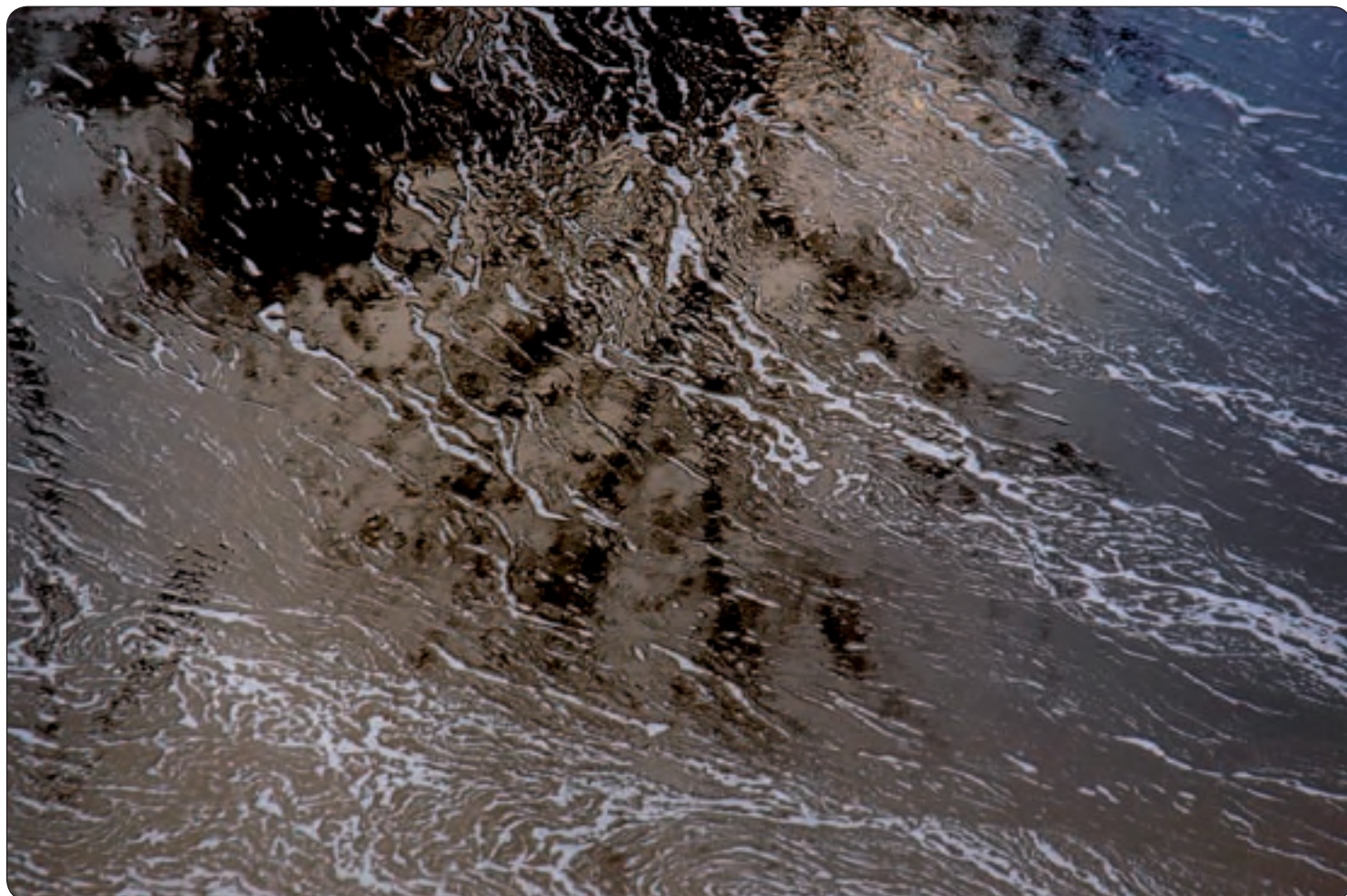

Foto: Malin Hellesø

Energi

Att ställa om vår energianvändning är en av grundstenarna för att nå miljömålen. Om vi använder energin effektivare och byter till förnybara energikällor kan vi minska användningen av fossila bränslen rejält och begränsar därmed klimatpåverkan. Som bonus blir luften friskare och föroreningen och övergödningen minskar.

Möjligheterna att använda energin effektivare i industrin är stora. Svensk industri har en hög energiförbrukning jämfört med andra länder i Europa. Vissa företag kan faktiskt minska sin energianvändning med uppemot hälften!

Vad kan ditt företag göra?

- Undersök verksamhetens energiflöden och gör en åtgärdsplan för att effektivisera energianvändningen. Dela upp i olika led som process, uppvärmning, ventilation, tryckluft och belysning.
- Vanliga åtgärder är behovsstyrning av maskindrift, uppvärmning, ventilation och belysning som dessutom kan spara många kilowatt och kronor.
- Övergång till fjärrvärme samt att köpa förnybart producerad el (Bra Miljöväl) är både kraftfulla sätt att bidra till att nå miljömålen och att samtidigt visa för omvärld och kunder att ni är ett företag som tar hänsyn till miljön. Om konvertering till fjärrvärme inte är möjlig ersätt direktverkande eluppvärmning och oljeeldning med biobränslen.
- Transporterna står ofta för en betydande del av ett företags energianvändning. Möjligheterna till effektivisering är stora eftersom många transporter sker under höga energiförluster med de mest ineffektiva transportslagen.
- Installera energieffektiva industriportar (kan halvera energiförlusterna genom porten).
- Se över tomgångsförluster, till exempel genom rundvandring på företaget när produktionen inte är igång.
- Varvtalsreglera pumpar, fläktar och andra maskindrivna system.
- Byt om möjligt ut tryckluftssystem mot eldrivna verktyg. Tryckluft har låg verkningsgrad och kräver mer energi än eldrift.
- Sänk inomhustemperaturen, i synnerhet i förråd, källare, trapphus och outnyttjade utrymmen. Varje grads temperatursänkning ger cirka fem procents energibesparing.
- Tänk på att ställa krav vid inköp. Köp den tjänst/produkt som är så energieffektiv som möjligt.
- Byt ut glödlampor till lågenergilampor, ta bort överflödiga armaturer, byt gammal armatur och använd ljusa färger vid ommålning.
- Utnyttja funktionen automatisk avstängning av datorer och installera timer för automatisk avstängning av andra kontorsapparater.

Vad kan ditt företag göra?

För att ta reda på vilka lagkrav som gäller er verksamhet kontakta tex. branschförbund, miljökontoret, rådgivare på ALMI Företagspartner, alternativt miljökonsult

Anteckningar

Detta har vi redan gjort
Detta jobbar vi med
Detta ska vi börja jobba med

VATTEN OCH AVLOPP			
Kartlägg er vilka ämnen som används inom er verksamhet och vilka som går ut via avloppet – volymer och risker?			
Har ni kartlagt er vattenförbrukning och undersökt om förbrukningen kan minskas?			
Har ni försökt att sluta era processer för att spara vatten och undvika/minska utsläpp av föroreningar?			
Har ni optimerat flödet i era processer? I många fall kan regleringen förbättras, vilket ökar kvaliteten och minskar resursförbrukningen.			
Använder ni den bästa tillgängliga reningstekniken?			
Minimerar och samlar ni in ett spill för att förhindra förorening av vatten?			
Kontrollerar ni att vattenkranar inte står och läcker och har ni installerat sparslar?			

LUFT			
Håller ni systematisk och regelbunden kontroll på era utsläpp?			
Utbildar ni er personal om vilken miljö- och hälsopåverkan era utsläpp till luft kan ge samt hur utsläpp kan undvikas?			
Rengör ni luftkanaler och byter filter regelbundet?			

MARK			
Utbildar ni er personal om regelverk och risker, för att höja säkerheten och undvika utsläpp?			
Har ni inventerat vilka verksamheter som tidigare funnits på ert område och i era byggnader samt om det finns föroreningar som inte orsakats av tidigare verksamheter (tex. PCB i fogar)?			
Har ni undersökt behov av provtagningsprogram avseende mark, byggnader, deponi, grundvatten med mera?			
Har ni en plan för sanering av förorenade områden?			
Har ni kontrollerat om er verksamhet ligger i eller i närheten av ett skyddsområde för vattenläkt samt vad detta innebär för företaget?			
Försäkrar ni er om att avrinning och dränering av området görs så att eventuella föroreningar och grumlande partiklar kan samlas upp innan de påverkar mark och grundvatten?			
Kontrollerar ni era cisterner, tankar, ventiler och ledningar där farliga ämnen förvaras/hanteras?			

Vad kan ditt företag göra?

För att ta reda på vilka lagkrav som gäller er verksamhet kontakta t.ex. branschförbund, miljökontoret, rådgivare på ALMI Företagspartner, alternativt miljökonsult.

Detta har vi redan gjort	Detta jobbar vi med	Detta ska vi börja jobba med
--------------------------	---------------------	------------------------------

Anteckningar

INKÖP	Har ni kartlagt era inköpsrutiner?			
	Har ni tagit fram rutiner för miljöanpassade inköp?			
	Har ni utbildat era inköpare i miljöanpassad upphandling?			
	Använder ni EKU-verktyget för miljöanpassad upphandling? (www.eku.nu)			
	Ställer ni miljökrav vid inköp av transporter?			
	Ställer ni miljökrav vid inköp av energi?			
	Ställer ni miljökrav vid inköp av kemikalier?			
	Följer ni upp ställda miljökrav vid olika typer av inköp?			
	Ställer ni krav på era leverantörers miljöarbete?			
	Kräver ni miljömärkning av oberoende part för vanliga inköp som t.ex. el, papper och livsmedel?			
	Har ni sett över möjligheterna till samordning av företagets inköp internt eller med närliggande verksamheter?			

ENERGI	Har ni kartlagt er verksamhets energianvändning - går de att minska och/eller effektivisera?			
	Utbildar ni er personal i energisparåtgärder?			
	Har ni installerat drifttids/energimätare på delfloden i verksamheten?			
	Använder ni fjärrvärme eller har ni ersätt direktverkande eluppvärmning och/eller oljeeldning med biobränslen eller andra miljövänligare alternativ?			
	Samarbetar ni med närliggande industrier och kommunens fjärrvärmebolag i syfte att utnyttja spillvärme och fjärrvärme?			
	Behovsstyr ni er maskindrift, uppvärmning, ventilation samt belysning?			
	Varvatsreglerar ni era pumpar, fläktar och andra mekaniska system? Sådana åtgärder kan även förbättra bullersituationen.			
	Har ni sett över möjligheten att sänka inomhustemperaturen, i synnerhet i outnyttjade utrymmen?			
	Har ni bytt ut glödlampor till lågenergilampor, tagit bort överflödiga armatur, bytt gammal armatur och använt ljusa färger vid ommålning?			
	Har ni installerat timer för automatisk avstängning av kontorsapparater?			
	Har ni installerat rörelsestyrd belysning?			
	Använder ni el som är märkt med Bra Miljöval?			

TRANSPORTER	Har ni kartlagt verksamhetens transporter – går de att minska och/eller effektivisera?			
	Har ni utbildat er personal i sparsam körning /ecodriving?			
	Väljer ni varor och råmaterial som transporterats så korta sträckor som möjligt på väg?			
	Har ni sett över möjligheten att öka fyllnadsgraden i fordon och effektivisera ruttplaneringen?			

Ställer ni miljökrav på anlitade transportfirmor?					
Begär ni miljöstatistik för inköpta transporter?					
Använder ni telefon- och videokonferenser?					
Uppmuntrar ni aktivt personalen att gå, cykla eller åka kollektivt till och från arbetet?					
Tillhandahåller ni tjänstecyklar?					

AVFALL

Har ni kartlagt årliga mängder och slag av avfall?					
Arbetar ni aktivt för att minska avfallsmängderna och avfallets farlighet?					
Har ni försäkrat er om att omhändertagandet av avfallet är säkert och följer regler och krav?					
Utvecklar ni era produkter för längre livslängd, ökad återvinningsgrad och minskad miljö- eller hälsoskadlighet vid användning eller återvinning?					
Källsorterar ni olika avfallslag? (Går det att återvinna i de egna processerna?)					
Utbildar ni personalen i regelverket för avfallshantering, risker och metoder för omhändertagande?					
Har ni anmält/sökt tillstånd hos länsstyrelsen för transport av avfall/farligt avfall? (Blanketter finns på www.x.lst.se)					
För ni anteckningar om mängd och slag av farligt avfall som uppkommer i er verksamhet samt vilka anläggningar ni transporterar detta till.					
Förvarar ni ert farliga avfall säkert och utan risk för läckage?					
Har ni kontrollerat att transportören och mottagaren av ert farliga avfall har erforderliga tillstånd?					
Har ni någon sorts avfall som också räknas som farligt gods?					
Är ni uppmärksamma på att lagring av vissa avfall och produkter kan vara problematisk? Exempelvis kan träspån självantända.					

KEMIKALIER

Inventerar ni löpande de kemikalier som används i verksamheten och har ni en uppdaterad kemikalieförteckning?					
Informerar och utbildar ni er personal om kemikalier, farliga ämnen och regelverket som styr användningen?					
Upprättar ni säkerhetsdatablad/varuinformationsblad för era tillverkade och importerade produkter enligt Kemikalieinspektionens föreskrift (1998:8)?					
Kraver ni att få aktuella och kompletta säkerhetsdatablad /varuinformationsblad för de kemiska produkter ni köper in?					
Har ni rutiner för säker hantering och förvaring av kemikalier, t.ex. vid påfyllning och godsmottagning?					
Ersätter ni kemiska produkter som kan medföra risker för människors hälsa och miljön, med mindre farliga produkter?					
Har ni sett över möjligheten att utveckla er produktionsprocess så att den kan ske utan eller med mindre miljö- och hälsofarliga kemikalier?					
Miljöanpassas företags produkter, så att de går att använda, återanvända och/eller återvinna utan risk för spridning av miljö- och hälsofarliga kemikalier?					
Har ni minskat haverisriskerna genom att höja riskmedvetandet på företaget och vidtagit säkerhetsåtgärder som förhindrar att spill sprids?					
Återvinner ni kemikalier där det är möjligt?					
Ställer ni krav som innebär minskade utsläpp av kemikalier från fartyg när ni anlitar rederier?					

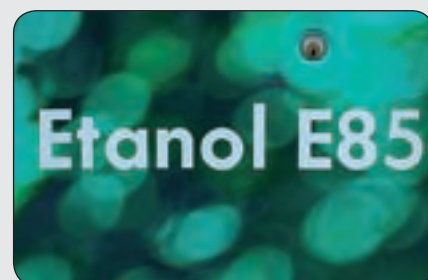

Exempel på miljömål för ditt företag

- x % av energiförbrukningen ska komma från förnybara energikällor senast tidpunkt x.
- Minska elförbrukningen med x % per år.
- Minska energiförbrukningen per producerad enhet (eller annat nyckeltal) med x % per år.
- Minska värmeförluster från produktion och lokaler med x % per år.
- Minska utsläppen av koldioxid med x % per år.

Läs mer!

- Effektiviseringsåtgärder
www.stem.se
- Formuleringar av inköpskrav
www.stem.se, www.eku.nu
- Kraftbolag med Bra Miljöval-märkt el
www.snf.se
- Livscykelkostnader
www.stem.se
- Standarder för energiledning
www.sis.se

Transporter

Utsläppen av koldioxid måste minska! Idag är trafiken den främsta källan till koldioxidutsläppen.

Koldioxid är en gas som bidrar till växthuseffekten och gör att jordens medeltemperatur ökar. Följderna av detta är svåröverskådliga men översvämningar och andra väderberoende katastrofer ökar i sannolikhet. En annan negativ miljöpåverkan från transportsektorn är buller och luftföroreningar. Det är hög tid att vi i industriländerna som står för merparten av dessa utsläpp tar itu med lösningarna.

Inom transportsektorn används en stor mängd farliga ämnen och kemikalier. Av den sammanlagda mängden kemiska produkter klassade som giftiga utgörs nästan hälften av bensin och diesel.

Vi kan minska koldioxidutsläpp och klimatpåverkan genom en kombination av flera åtgärder: Minskade och effektiviserade transporter, större andel trafik med järnväg, sjöfart, kollektivtrafik, gång och cykel samt byte från fossila till förnybara bränslen (till exempel biodrivmedel). Med dessa åtgärder blir också luften friskare och försurningen och övergödningen minskar.

Vad kan ditt företag göra?

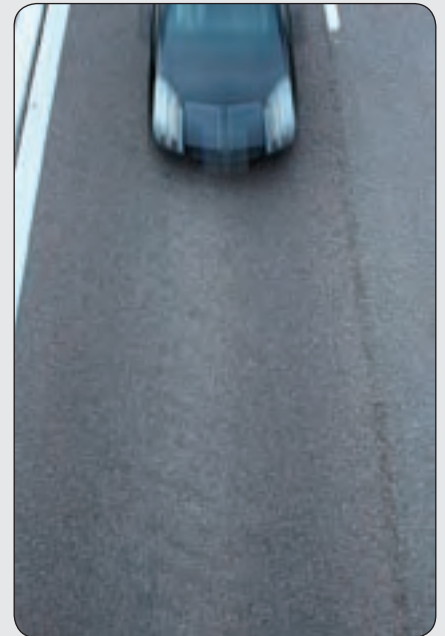
- Skaffa kunskap: Undersök vilken miljöpåverkan era transporter orsakar. Transport av material, färdiga produkter och tjänster, tjänsteresor och transporter med egna fordon, personalens resor till och från jobbet.
- Hur kan transporterna effektiviseras och vilka transporter kan ni avstå från? Här finns möjlighet att spara både pengar och miljö, exempelvis med närbelägna leverantörer, effektiviserad ruttplanering, ökad fyllnadsgrad och samordnade varuleveranser. Ställ motsvarande krav på leverantörer och distributörer.
- Flytta företagets långväga transporter från lastbil och flyg till järnväg eller båt. Kombinera korta matartransporter på lastbil med långväga räls- och sjötransporter.
- Byt till förnybara drivmedel eller förnybart producerad el vid egna transporter. Ställ samma krav på leverantörer och distributörer. Om inte förnybara drivmedel finns tillgängliga; använd drivmedel av bästa miljöklass.
- Använd fordon och arbetsmaskiner av bästa miljöklass och lägsta bränsleförbrukning. Ställ samma krav på leverantörer och distributörer.
- Utbilda personalen i sparsam körning/ecodriving.
- Tänk över hur ni reser i tjänsten: Använd tåg, buss eller tjänstecyklar vid tjänsteresor. Ha tjänstebilar i bilpool. Undvik förmånsbilar. Använd telefon- och videokonferenser.

Exempel på miljömål för ditt företag

- Senast år x ha upprättat en miljöstyrande transportpolicy.
- Senast år x ha ställt om x % av verksamhetens transporter till järnväg, båt eller förnybar drift.
- Minska utsläppen av koldioxid med x % per år.

Läs mer!

- Gröna bilister
www.gronabilister.se
- Krav vid inköp av transporter
www.ntm.a.se transportupphandling
www.eku.nu
- Miljöanpassade Transportsystem i Gävleborg
www.x-mats.nu
- Sparsam körning/ecodriving
www.ecodriving.se
- Tankställen för biodrivmedel
www.miljofordon.org
- Transportörer som är Bra Miljöval-märkta
www.snf.se

”Utsläppen av koldioxid måste minska!
Idag är trafiken den främsta källan till
koldioxidutsläppen.”

Buller

Buller är den störning som berör flest antal människor i Sverige. Sömnstörningar, ökad risk för hjärtsjukdom, inlärningssvårigheter och försämrad förmåga att uppfatta och förstå tal är några effekter av buller. Trafiken är den största bullerkällan, varav vägtrafiken den absolut största. Andra bullerkällor är industrier, bygplatser, skjutbanor och ventilation.

Den viktigaste åtgärden för att få ned antalet bullerstörda är att minska trafiken inom tätbebyggt område, och istället öka bland annat kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik. Hastighetsbegränsningar och fasadåtgärder kan bidra till att få ned antalet störda. Tågbuller kan minskas genom åtgärder på banor, lok och vagnar samt med bra planering.

Åtgärder bör prioriteras i följande ordning; i första hand ta bort källor till buller, sedan dämpa bullret vid källan, därefter förhindra spridning av buller och slutligen skydda mottagaren av buller.

Vad kan ditt företag göra?

- Gör en bullerkartläggning: Buller från själva verksamheten, internt industribuller och det trafikbuller som verksamheten orsakar bör ingå i en undersökning om bullret. Vilka åtgärder behövs?
- Eftersom trafiken är den största källan till bullerstörningar bör minskning av trafikbuller ingå bland de prioriterade åtgärderna. Minska bullerstörningar från företagets transporter inom tätort, exempelvis med ökad samlastning av gods, omlastning till båt och järnväg och hastighetssänkningar.
- Industribuller orsakas även av materialhantering och av tillverkningsprocesserna. Fläktar och maskiner är exempel på besvärande ljudkällor. Se till att de riktvärden som finns för externt industribuller underskrids både vid befintlig verksamhet och vid nyetableringar.
- Ställ krav på maximal ljudnivå vid nyinköp av fläktar, maskiner och annan bullrande utrustning. Byt successivt ut utrustning som bullrar mycket.

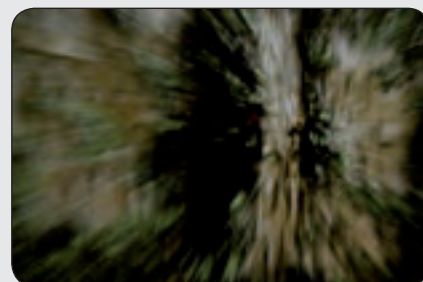

Exempel på miljömål för ditt företag

- Göra en åtgärdsplan för att minska bullerstörningar från verksamheten och dess transporter inom tätort senast år x.
- Bullerdämpa all maskinell utrustning samt fasta installationer (som fläktar och värmepumpar) med x procent under gällande riktvärden för buller inomhus senast tidpunkt x.

Läs mer!

- Buller och riktvärden/Naturvårdsverket
www.naturvardsverket.se
(under Lag & rätt/Buller och riktvärden)
- Temasida om buller/Arbetsmiljöverket
www.av.se/teman/buller

Utsläpp till luft

Luftföroreningar utomhus kommer från ett stort antal källor som t.ex. trafiken, uppvärmning, långdistanstransport och industriprocesser.

Transport- och energisektorns påverkan på luftmiljön är betydande. I tätorterna är trafiken den dominerande källan till luftföroreningar.

Tillverkningsindustrin kan också ha betydande uppsläpp till luften.

Åtgärder som minskar dessa utsläpp är mycket viktiga för möjligheterna att klara miljömålen för luft.

Vad kan ditt företag göra?

- Ta reda på vilka utsläpp som ditt företag ger upphov till, vilka mängder det är och vad de består av.
- Genomför åtgärder för att minska och effektivisera företagets transporter och ställ om till hållbara transportslag
- Effektivisera energianvändningen och ställ om till förnybara energikällor.
- Utred möjligheten att byta processer, produkt, råvara eller tillsatsämnen för att minimera utsläppen till luft.
- Använd bästa möjliga teknik vid rening, produktion och lagring för att minimera luftutsläpp.
- Använd eller sälj inte kemiska produkter som kan misstänkas medföra risker för hälsa eller miljö, om de kan ersättas med produkter som kan antas vara mindre farliga. Byt exempelvis ut klorerade och organiska lösningsmedel mot vattenbaserade.

Exempel på miljömål för ditt företag

Här följer några exempel på hur interna miljömål inom luftområdet skulle kunna formuleras:

- Utred möjligheterna att minska luftutsläppen genom att åtgärda process och/eller produkt senast år x.
- Minska utsläppen till luft av växthusgaser, kväveoxider, svaveldioxid och flyktiga organiska ämnen (VOC) med x procent per år.

Läs mer!

- Forskning om luftföroreningar ur olika aspekter
www.miljoportalen.se/luft
- Naturvårdsverket
www.naturvardsverket.se
(under Föroreningar)

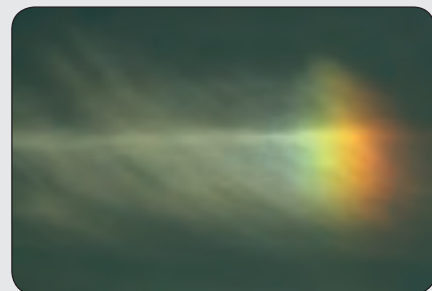

Foto: Terje Hellesø

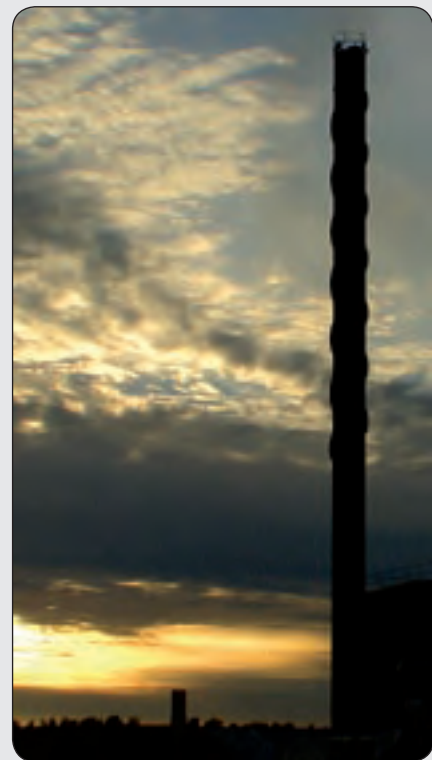

Foto: Peter Otter

...och avlopp

Varje sommar läser vi om algbloomningar, giftiga alger och syrebrist och om människor och djur som mår dåligt efter att de fått i sig vatten när de badat. Den främsta orsaken till detta är övergödningen - för stor tillförsel av växtnäringsämnena kväve och fosfor. Insatser inom jordbruket och industrin samt vid kommunala avloppsreningsverk och enskilda avlopp är viktiga för att miljömålen ska nås. Minskade kemiska föreningar i industriavlopp leder dessutom till färre störningar i kommunala avloppsreningsverk.

Vad kan ditt företag göra?

- Kartlägg vilka ämnen som används inom verksamheten och vilka som går ut genom avloppet, ta reda på vattenförbrukning vid verksamhetens olika moment.
- Ta prov på ert avloppsvatten, vad innehåller det för ämnen? Vilken rening krävs?
- Slut (dvs. rena och återanvänd vätskan) i första hand processer så långt det går för att undvika utsläpp av föroreningar och minska mängden utgående vatten.
- Effektivisera processerna så att förbrukning av vatten och kemikalier kan minimeras. Förutom minskad miljöpåverkan kan ni också spara pengar på detta.
- Använd bästa reningsteknik lokalt på företaget för de utsläpp som eventuellt uppstår. Byt ut farliga kemikalier mot mindre farliga. Förebygg att olyckor uppstår.
- Vidta andra vattenbesparande åtgärder. Ett exempel är att använda lätt förorenat vatten till annan förbrukningskälla som har lägre reningskrav (exempelvis motströmssköljning).
- Säkra förvaringen av kemikalier och farligt avfall! Förvara på skyddad plats utan golvbrunnar. Se till att olika kemikalier inte blandas och att behållare är invallade.
- Vid nyetableringar, uppmärksamma vattentäkter, vattenskyddsområden och risker för grundvattensänkningar.

Exempel på miljömål för ditt företag

- Kartlägga totalutsläpp av föroreningar till vatten och vattenförbrukning senast år x.
- Sänk vattenförbrukningen med x procent per ton fakturerad vara (eller annat nyckeltal).
- Genomför riskanalys och vidta säkerhetsåtgärder utifrån denna för att minska olyckor och haverier, senast tidpunkt x.

Läs mer!

- Avloppsteknik
www.avloppsguiden.se
- Forskning om vatten ur olika aspekter
www.miljoportalen.se/vatten
- Svenska Naturskyddsföreningen
www.snf.se under Kust och Hav samt Strömmande vatten
- Svenskt vatten, VA-verkens branschorganisation
www.svenskvatten.se
- Vattenportalen
www.vattenportalen.se

Utsläpp till mark och grundvatten

Ett förorenat område är mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnader där halten av något ämne är så hög att den kan orsaka risk för människors hälsa eller för miljön. Föroreningen kan ha skett vid hantering och förvaring av kemikalier, avfall, råmaterial, annat insatsmaterial eller själva produkten. Nedfall av luftföroreningar och läckage från industriella processer, olyckor och tillbud är andra orsaker.

Den som orsakar föroreningen är ekonomiskt ansvarig för saneringen och praktiskt ansvarig om verksamheten pågått efter 1 juli 1969. Det är därför en mycket lönsam åtgärd att förebygga förorening av områden.

Om den som orsakat föroreningen inte finns kvar är den nuvarande ägaren ansvarig om fastigheten förvärvats efter 31 december 1998 och köparen känt till eller borde upptäckt föroreningen.

Det är alltså viktigt att veta vilken verksamhet som funnits tidigare på området och i byggnaderna där man bedriver sin verksamhet. Hur och var har kemikalier, oljor och avfall hanterats och förvarats? Har några deponier och utfyllnader funnits? Finns föroreningar i byggnader som inte är orsakade av den verksamhet som bedrivits i dem? Exempel på sådana föroreningar är PCB i fogar eller kvicksilverbrytare. Detta är naturligtvis särskilt viktigt när man ska köpa en fastighet eller lokal.

Efter inventeringen kan undersökningar av mark, grundvatten och byggnader behövas. Om markprover eller liknade behöver tas, är det bra att anlita en erfaren konsult. Det är viktigt att ha kontakt med tillsynsmyndigheten för att stämma av provtagningsprogram, diskutera saneringsåtgärder med mera.

Vad kan ditt företag göra?

- Skaffa kunskap om era kemikalier och ersätt farliga kemikalier till mindre farliga alternativ.
- Säkra förvaringen av kemikalier och farligt avfall. Förvara kemikalier på skyddad plats utan golvbrunn i invallade behållare. Ha alltid absorptionsmedel till hands. Blanda inte olika avfall och kemikalier. Märk upp förpackningar med farligt avfall, se till att behållarna är hela och tillslutna.
- Säkra påfyllningen och godsmottagningen av kemikalier. Detta gäller inte minst hanteringen av eldningsolja och andra bränslen.
- Öka riskmedvetenheten. Genom att informera personalen om riskerna med utsläpp till mark och grundvatten kan säkerhetstänkandet nå ut i hela verksamheten och alla kan ta sitt ansvar.

Exempel på miljömål för ditt företag

- Ta reda på vilka kemikalier som inte behöver användas, kan ersättas av andra metoder eller mindre farliga kemikalier och genomför senast tidpunkt x.
- Kartlägg risker i kemikaliehanteringen och miljösäkra den senast tidpunkt x.

Läs mer!

- Metoder för att tvätta mark
www.miljoportalen.se/mark
- Nätverk för efterbehandling av förorenad mark och vatten
www.renaremark.se

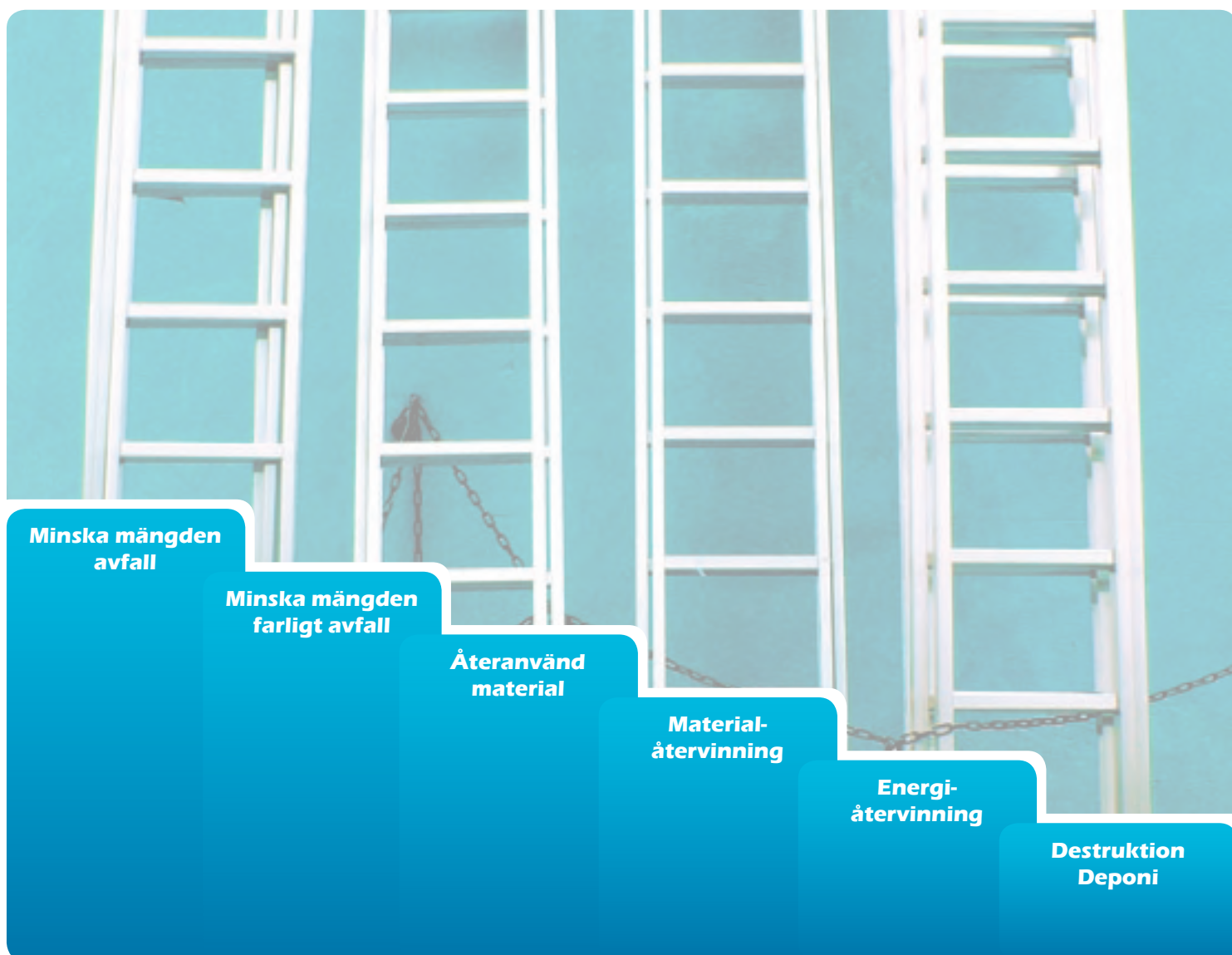

Avfall

I ett hållbart Sverige kan vi inte bygga upp berg med onödiga och farliga sopor. Målet i Sverige är att den totala mängden avfall ska minska, att avfallet ska bli mindre farligt och att avfall ska sorteras och återföras i kretsloppet.

Grunden är sortering av farligt avfall, avfall som kan återanvändas (t.ex. returförpackningar) och återvinnas (t.ex. metallskrot), avfall som omfattas av producentansvar (t.ex. förpackningar), brännbart avfall och icke brännbart avfall som inte går att återanvända eller återvinna (går till deponi).

Avfallstrappan

Den vänstra stapeln symboliserar det faktiska avfallet som ska minskas.

Varje del i stegen representerar det som blir kvar.

Meningen är att så lite avfall som möjligt ska gå till destruktion och deponi.

Förpackningar, returpapper, elektriska och elektroniska produkter, däck och bilar omfattas av producentansvar.

Mängden deponerat avfall minskar. Det beror bland annat på att det sedan 2002 är förbjudet att deponera brännbart avfall och sedan 2005 förbjudet att deponera organiskt avfall.

Vad kan ditt företag göra?

- Kartlägg vilka mängder och vilket slag av avfall som uppkommer årligen samt hur det tas om hand. Mindre mängd avfall och ökad återvinning kan, förutom miljövinsten, även sänka kostnaderna för ditt företag.
- Källsortera olika avfallsslag och återvinn så mycket som möjligt. Använd färre material, som är lätta att separera och källsortera.
- Följ reglerna som finns för farligt avfall (hantering, märkning, förvaring, transport, mottagare).
- Tänk på att vissa sorters avfall också kan räknas som farligt gods. I så fall gäller särskilda bestämmelser för transporten. Exempel på farligt gods är sådant som är frätande, giftigt, eller explosivt.

Exempel på miljömål för ditt företag

- Minska mängden avfall respektive farligt avfall med x procent per år, relaterat till produktionsmängden.
- Utöka återanvändningen och återvinningen av avfall med x procent per år.

Läs mer!

- Avfallsregler (under Lag & Rätt)
www.naturvardsverket.se.
- Byggsektorns kretsloppsråd
www.kretsloppsradet.com.
- Farligt gods (Räddningsverket)
www.srv.se.
- Om avfall av elektriska produkter
www.el-kretsen.se.
- Om plastförpackningsavfall
www.plastkretsen.se.
- Om producentansvar
www.repa.se.

...och kulturmiljö

Gävleborgs natur- och kulturmiljö är rik och omväxlande. Här finns cirka 130 naturreservat och två nationalparker. Hamra nationalpark bildades som en av Sveriges första redan 1909. Färnebofjärdens nationalpark bildades 1998 med syfte att bevara ett unikt älvlandskap, med omgivande värdefulla skogar och våtmarker i ett orört skick. Arbetet med att få Hälsingegårdarna upptagna på Unescos världsarvslista har kommit långt.

Våra natur- och kulturmiljöer har stor betydelse för den biologiska mångfalden och ett öppet landskap förutsätter ett aktivt lantbruk. Utredningar har därtill visat att tillgång till tätortsnära grönområden bidrar till människors välbefinnande.

Vår natur är en betydande resurs som har lagt grunden till länets starka skogsindustri. Naturen är exklusiv och nyttjas även för bland annat fiske, jakt, turism, rekreation samt jordbruk. Även vårt kulturarv är en viktig resurs, bl.a. som grund för människors val av arbets- och bostadsort men också som utgångspunkt för besöksnäringen och nya affärsidéer.

All användning av naturresurser medför, medvetet och omedvetet, en del slitage. För att skydda särskilt värdefulla områden och miljöer finns naturreservat samt kulturresevat. Viktigast är ändå den kunskap, hänsyn och försiktighet som måste finnas hos dem som har sin utkomst från natur- och/eller kulturmiljöer, hos dem som utför anläggningsarbeten och hos var och en som vistas i miljöerna.

Foto: Malin Hellesø

Vad kan ditt företag göra?

- Lämna skyddszoner vid verksamheter invid sjöar och vattendrag.
- Kontrollera att det inte finns forn- eller kulturlämningar i närheten som kan skadas.

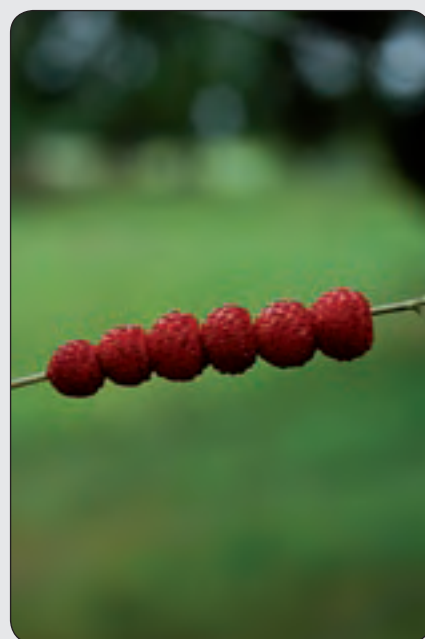
Exempel på miljömål för ditt företag

- Inför rutiner så att inte forn- och kulturlämningar och naturvärden skadas av vår verksamhet senast år x.
- Minska naturgrus användning med x % per år.

Läs mer!

- Allmänna hänsynsregler (Miljöbalken, 2 kap)
www.naturvardsverket.se
www.notisum.se
- Certifiering av skogsbruk
www.fsc-sverige.org
www.pefc.se, www.snf.se
- Fiske
www.fiskeriverket.se
- Fiske i Gävleborgs län
<http://www.fiskegavleborg.se>
- Kulturminneslagen
www.notisum.se
- Länets kulturmiljöprogram
www.x.lst.se
- Länets skyddade områden
www.x.lst.se
- Miljöanpassat lantbruk
www.sjv.se, www.kray.se samt
www.lrf.se sök Miljöhusesyn

Länsstyrelsen
Gävleborg

ALMI Företagspartner Gävleborg AB
Nygatan 12
801 38 Gävle

Tfn: 026 - 66 36 60
E-post: info.gavleborg@almi.se
Webb: www.gavleborg.almi.se

Länsstyrelsen Gävleborg
Borgmästarplan
801 70 Gävle

Tfn: 026 - 17 10 00
E-post: lanstyrelsen@x.lst.se
Webb: www.x.lst.se